

Ministry of Education and Science of Ukraine

**MUNICIPAL ESTABLISHMENT
«KHARKIV HUMANITARIAN PEDAGOGICAL ACADEMY»
OF KHARKIV REGIONAL COUNCIL**

**MODERNIZATION OF THE PEDAGOGICAL SYSTEM
OF TERTIARY EDUCATION
IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS**

Collective monograph

**Kharkiv
2021**

UDC 378.015.31.091.2-021.64/66]-048.35(02.064)

M74

*Recommended for publication by the Academic Council
Municipal Establishment «Kharkiv Humanitarian Pedagogical Academy»
of Kharkiv Regional Council
(Minutes № 4 of November 17, 2021)*

Reviewers:

Jozef ZAŤKO, Dr.h.c., JUDr., Ph.D., Honor. Prof. mult., LL.M, MBA, President of European institute of further education (EIDV), Founder of Eastern European Development Agency (EEDA), Slovak Republic.

Silvia MATÚŠOVÁ, PhDr. University of Economics and Management, Bratislava, Slovak Republic, School of Economics and Management of Public Administration in Bratislava (abbreviated to «VŠEMVS»).

Arne Verhaegen, educational consultant, teacher, trainer and edupreneur, owner and founder of Finnish educational consultancy firm «EduFuture».

Modernization of the pedagogical system of tertiary education in higher education institutions : collective monograph / edited
M74 by G. F. Ponomarova, A. A. Kharkivska, L. O. Petrychenko and other; Municipal Establishment «Kharkiv Humanitarian Pedagogical Academy» of Kharkiv Regional Council. – Publishing house Education and Science s.r.o., 2021. – 464 c.

ISBN 978-80-907845-8-1

In the framework of the research, the team of authors analyzed the main issues of education development in Ukraine and proved that the pedagogical process of future teachers' tertiary education in higher education institutions needs constant modernization. In accordance with modern requirements (world trends, democratic values, principles of market economy, modern scientific and technical achievements; updating of methodological tools, expansion of innovative approaches to teacher training, etc.), new systems appear. They involve conceptual ideas, innovative theories and approaches to the strategy and main directions of improving national education. Therefore, the purpose of the collective monograph is to analytically consider the theory and practice of education, to determine the nature and dynamics of institutional changes in the educational paradigm in general and its specific areas or components in particular. Awareness of the conclusions made in the collective monograph will contribute to updating the pedagogical system of tertiary education in higher education institutions, future teachers' comprehensive development; promote effective improvement of the quality of their training, increase the number of competitive professionals and increase the competitiveness of domestic higher education institutions in the international labour market.

UDC 378.015.31.091.2-021.64/66]-048.35(02.064)

ISBN 978-80-907845-8-1

© G. F. Ponomarova, A. A. Kharkivska,
L. O. Petrychenko and other, 2021
© ME «KhHPA», 2021

CONTENT

FOREWORD	7
Topicality of forming international strategic alliances involving Ukraine (<i>Halyna PONOMAROVA, Alla KHARKIVSKA</i>)	8
Management aspect of quality of future teachers' professional training in higher education institutions (<i>Larysa PETRYCHENKO,</i> <i>Oksana KUZNETSOVA, Alona PROKOPENKO</i>)	29
Creativity of a future teacher personality as a scientific category: historical and theoretical analysis (<i>Veronika ODARCHENKO,</i> <i>Inna REPKO, Ivan STEPANETS</i>)	51
Preparing higher education teachers of the new generation: foreign and domestic experience (<i>Yaroslava BELMAZ, Olha OSOVA</i>)	77
A competent approach to the education of the values of nature as a way of establishing a personality's life strategy (<i>Olha MOLCHANIUK,</i> <i>Oksana PALCHIK, Olena DEKHTIAROVA</i>)	99
The system of training a responsible attitude of future primary school teachers to interaction with the family of a junior school student (<i>Oksana BABAKINA, Valentyna LYTVYN, Liudmyla BAKHMAT</i>)	113
Pedagogical conditions of activation of independent educational activity of applicants for higher education of the pedagogical institution of higher education (<i>Sergiy BELYAEV, Natalia POTAPOVA</i>)	133
Complex of values in the field of physical culture and sport in the life of modern youth (<i>Olena SHKOLA, Olena FOMENKO,</i> <i>Dmytro SYCHOV</i>)	171
Polyaspectivity in the training of future special education teachers (<i>Olena PROSKURNIAK, Tetiana KALININA</i>)	193
Preparation of future pedagogical and social specialists for professional activity in inclusive and gender sensitive environment (<i>Kateryna VOLKOVA, Olena BIELOLIPTSEVA</i>)	213
Methodical toolkit for professional training of future teachers to use cloud	

services in the educational process (<i>Nataliia KHMIL, Olesia KYSELOVA, Iryna SHCHERBAK</i>)	237
Introduction of elements of distance learning in the teaching of mathematical educational components (<i>Mark BOSIN, Tetiana DRYHACH</i>)	257
The role of interactive and information technologies in the formation of professional competence of applicants for higher education of the humanities during distance learning (<i>Valentyna OLYANYCH, Larisa OLYANYCH, Mykola YURCHENKO</i>)	281
Organization of Distance Learning in Higher Education Establishments in the educational component «Physical Education (<i>Lyudmila SHESTEROVA, Olha SOKOLIUK, Dar'ya PIATNYTSKA</i>)	296
Interactivity and visualization of educational components from the cycle of professional training (034 culturology) (<i>Viktoria BESKORSA, Eleonora MARAKHOVSKA, Olga KALININA</i>)	319
Practice-oriented learning as a lever of development modern philological education (<i>Natalia DEMCHENKO, Anna CHALA, Tatiana KREKHNO</i>)	344
Practical implementation of technology of education of music and aesthetic culture of future teachers of music art by means of festival and competition activities (<i>Yana IHNATIEVA, Olena KHALEIEVA</i>)	368
Musical and theatrical activity as a factor of the development social adaptation skills of elementary school students (<i>Victoriya ULIANOVA, Olha BILOSTOTSKA</i>)	394
Aesthetic training of future teachers at Kharkiv University: historical aspect (<i>Oksana TSURANOVA, Olha SHUMSKA, Vitalii SMORODSKYI</i>)	416
The problem of encouraging preschool workers to self-improvement (second half of the twentieth century) (<i>Liudmyla BALLA, Alina KLEBANIVSKA, Liudmyla PRYTULIAK</i>)	442
AFTERWORD	463

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	7
Актуальність формування міжнародних стратегічних освітніх альянсів за участю України (<i>Галина ПОНОМАРЬОВА, Алла ХАРКІВСЬКА</i>)	8
Управлінський аспект якості професійної підготовки майбутніх учителів у закладах вищої освіти (<i>Лариса ПЕТРИЧЕНКО, Оксана КУЗНЕЦОВА, Альона ПРОКОПЕНКО</i>)	29
Творчість особистості майбутнього вчителя як наукова категорія: історично-теоретичний аналіз (<i>Вероніка ОДАРЧЕНКО, Інна РЕПКО, Іван СТЕПАНЕЦЬ</i>)	51
Підготовка викладачів вищої школи нової генерації: зарубіжний та вітчизняний досвід (<i>Ярослава БЕЛЬМАЗ, Ольга ОСОВА</i>)	77
Компетентнісний підхід до виховання ціннісного ставлення до природи як засіб становлення життєвої стратегії особистості (<i>Ольга МОЛЧАНЮК, Оксана ПАЛЬЧИК, Олена ДЕХТЯРЬОВА</i>)	99
Система виховання у майбутніх учителів початкової школи відповідального ставлення до взаємодії з сім'єю молодшого школяра (<i>Оксана БАБАКІНА, Валентина ЛИТВИН, Людмила БАХМАТ</i>)	113
Педагогічні умови активізації самостійної навчальної діяльності здобувачів вищої освіти педагогічного закладу вищої освіти (<i>Сергій БЄЛЯЄВ, Наталя ПОТАПОВА</i>)	133
Комплекс цінностей у галузі фізичної культури і спорту в житті сучасної молоді (<i>Олена ШКОЛА, Олена ФОМЕНКО, Дмитро СИЧОВ</i>)	171
Поліаспектність підготовки майбутніх фахівців спеціальної освіти (<i>Олена ПРОСКУРНЯК, Тетяна КАЛІНІНА</i>)	193
Підготовка майбутніх фахівців педагогічної та соціальної сфер до професійної діяльності в інклюзивному та гендерночутливому середовищі (<i>Катерина ВОЛКОВА, Олена БЄЛОЛІПЦЕВА</i>)	213
Методичний інструментарій професійної підготовки майбутніх	

учителів до використання хмарних сервісів в освітньому процесі (<i>Наталія ХМІЛЬ, Олеся КИСЕЛЬОВА, Ірина ЩЕРБАК</i>)	237
Упровадження елементів дистанційного навчання при викладанні математичних освітніх компонентів (<i>Марк БОСІН, Тетяна ДРИГАЧ</i>)	257
Роль інтерактивних та інформаційних технологій у формуванні професійної компетентності здобувачів закладів вищої освіти гуманітарного спрямування під час дистанційного навчання (<i>Валентина ОЛЯНИЧ, Лариса ОЛЯНИЧ, Микола ЮРЧЕНКО</i>)	281
Організація дистанційного навчання з освітнього компонента «Фізичне виховання» в закладах вищої освіти (<i>Людмила ШЕСТЕРОВА, Ольга СОКОЛЮК, Дар'я ПЯТНИЦЬКА</i>)	296
Інтерактивність та візуалізація освітніх компонентів з циклу професійної підготовки (034 культурологія) (<i>Вікторія БЕСКОРСА, Елеонора МАРАХОВСЬКА, Ольга КАЛІНІНА</i>)	319
Практикоорієнтоване навчання як важіль розвитку сучасної філологічної освіти (<i>Наталія ДЕМЧЕНКО, Анна ЧАЛА, Тетяна КРЕХНО</i>)	344
Практична реалізація технології виховання музично- естетичної культури майбутніх учителів музичного мистецтва засобами фестивально-конкурсної діяльності (<i>Яна ІГНАТЬЄВА, Олена ХАЛЄЄВА</i>)	368
Музично-театральна діяльність як фактор розвитку навичок соціальної адаптації у молодших школярів (<i>Вікторія УЛЬЯНОВА, Ольга БІЛОСТОЦЬКА</i>)	394
Естетична підготовка майбутніх учителів у Харківському університеті: історичний аспект (<i>Оксана ЦУРАНОВА, Ольга ШУМСЬКА, Віталій СМОРОДСЬКИЙ</i>)	416
Проблема заохочення дошкільних працівників до самовдосконалення (друга половина ХХ ст.) (<i>Людмила БАЛЛА, Аліна КЛЕБАНІВСЬКА, Людмила ПРИТУЛЯК</i>)	442
ПІСЛЯМОВА	463

КОМПЛЕКС ЦІННОСТЕЙ У ГАЛУЗІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ В ЖИТТІ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

© Школа О. М., Фоменко О. В., Сичов Д. В.

Інформація про авторів:

Школа Олена Миколаївна: ORCID ID 0000-0003-3013-0423, alesikk1974@gmail.com; кандидат педагогічних наук, професор, викладач вищої категорії, завідувач кафедри фізичного виховання та спортивного вдосконалення.

Фоменко Олена Валеріївна: ORCID ID 0000-0003-0929-807X, lena.fomenko.78@ukr.net; кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри фізичного виховання та спортивного вдосконалення.

Сичов Дмитро Володимирович: ORCID ID 0000-0002-5195-4301, d.sycov84@gmail.com; викладач кафедри фізичного виховання та спортивного вдосконалення, викладач вищої категорії.

Стаття присвячена дослідженню комплексу ціннісних орієнтацій життєвих пріоритетів сучасної української молоді. Мета статті – проаналізувати взаємозв'язок між заняттями фізичною культурою і спорту та комплексом життєвих цінностей сучасної молоді; підвищити рівень розвитку духовних рис та рівень фізичних якостей під час занять фізичною культурою і спортом сучасної молоді. Методи дослідження: аналіз наукової, методичної та спеціальної літератури, у якому розробляються теоретичні та практичні аспекти формування і діагностики цінностей особистості в галузі фізичної культури і спорту. Простежено вплив фізкультурно-спортивної діяльності на формування системи цінностей та світогляду молоді. Розкриваються основні складові особистих цінностей у галузі фізичної культури і спорту; розглядається освітня галузь «фізична культура і спорт», у процесі освоєння якої багатогранно розкриваються індивідуальні особистісні якості та особливості людини; пропонується специфіку даної галузі максимально використовувати в практиці викладання. Також розглядається система цінностей, установок і мотивів поведінки студентської молоді, ступінь її відповідальності за дії та вчинки по відношенню до самих себе та інші, узгоджується з ідеями поваги, свободи, добра, любові, здорового способу життя. Розглянуто напрямки формування комплексу особистих цінностей людини під впливом занять фізичною культурою і спорту. Обґрунтовано позитивний вплив занять з фізичного виховання і спорту на підвищення комплексу цінностей особистості. Результати аналізу літературних джерел свідчать про те, що фізична культура особистості – одна з характеристик її загальної духовності зі специфічними ознаками в галузі фізичної культури і спорту. Основними ознаками фізичної культури особистості є ведення здорового способу життя та систематичні заняття фізичними вправами. Виховання фізичної культури особистості – процес формування у неї потреб, мотивів та інтересів до духовних цінностей фізичної культури і до систематичних занять фізичною культурою, який здійснюється за рахунок використання людиною різноманітних видів фізкультурно-спортивної діяльності.

Ключові слова: фізична культура, спорт, цінності, духовність, виховання, здоровий спосіб життя.

Olena Shkola, Olena Fomenko, Dmytro Sychov «Complex of values in the field of physical culture and sport in the life of modern youth».

The article is devoted to the study of spiritual value orientations of life priorities of modern Ukrainian youth. The purpose of the article is to analyze the relationship between physical education and sports and the complex values of modern youth, to increase the level of spiritual traits and the system of various qualities of a young person, to analyze the problem of forming these qualities during physical culture and sports. Research methods: analysis of special literature, which develops theoretical and practical aspects of the formation of physical culture of the individual. The influence of physical culture and sports activities on the formation of the system of values and worldview of youth is traced. The main components of personal values in the field of physical culture and sports are revealed; the educational branch «physical culture and sports» is considered, in the course of development of which individual personal qualities and features of the person are revealed in many ways; it is proposed to use the specifics of this field as much as possible in teaching practice. The system of values, attitudes and motives of student youth, the degree of their responsibility for actions and deeds in relation to themselves and others, is consistent with the ideas of respect, freedom, goodness, love, healthy lifestyle. The directions of formation of a complex of personal values of the person under the influence of occupations of physical culture and sports are considered. The positive influence of physical education and sports classes on increasing the complex of personal values is substantiated. The results of the analysis of literary sources indicate that the physical culture of the individual is one of the characteristics of his general spirituality with specific features in the field of physical culture and sports. The main features of physical culture of the individual are a healthy lifestyle and regular exercise. Education of physical culture of the individual – the process of formation of needs, motives and interests in the spiritual values of physical culture and systematic physical education, which is carried out through the use of various types of physical culture and sports activities.

Keywords: physical culture, sport, values, spirituality, education, healthy lifestyle.

Актуальність дослідження. Фізкультурно-спортивна діяльність представляє собою один із шляхів, на якому людина може проявити свою досконалість, використовуючи фізичні можливості для досягнення певних результатів. Вона має високу мотивацію, чіткі критерії оцінювання результатів, потребує активності від людини [7]. Значення додаткової фізичної активності зростає з кожним роком. Це відбувається внаслідок зменшення кількості фізичної праці, а також бурхливого розвитку технологій, що «полегшують» життя. Сьогодні недостатність фізичної активності поширена більше, ніж будь-які інші класичні фактори ризику хронічних захворювань – куріння, гіпертензія, високий рівень холестерину в крові та надмірна вага тіла. Оцінка стану людини дозволяє викладачу або тренеру прийняти правильне рішення щодо засобів та методів тренування. Порівнюючи вихідні дані з результатами наступних

вимірів, представники навчально-тренувального процесу отримують уявлення про спрямованість змін, що відбуваються, і можуть зробити висновки про ефективність застосовуваних заходів.

Одну з основних цілей занять фізичними вправами слід пов'язувати з переконанням того, що це має велику духовну цінність у житті сучасної молоді. Для цього важливо, щоб людина постійно усвідомлювала красу і задоволення від таких занять, фізично відчувала радість. Необхідно так будувати спортивний процес, щоб він сприяв розвитку здатності вбачати не тимчасові, а вічні і святі цінності життя, переживати такі миттєвості, які сприяють відчуттю певного досягнення, повноти радощів буття, мати позитивні емоційні переживання [1; 2; 3].

Людина за своєю суттю є поєднанням духа, душі й тіла. У своєму розвитку людина здебільшого робить наголос на певному одному аспекті. На цей вибір впливає середовище, в якому вона живе, але важливо, щоб цей розвиток був гармонійним. Сучасна секулярна культура далеко не на перше місце ставить духовний вимір людини, а такий феномен, як спорт у її цінностях займає не останнє місце. Тому сьогодні важливо дати оцінку цьому суспільному інституту в світлі духовного життя людини [1].

Таким чином, дослідження впливу фізкультурно-спортивної діяльності на формування системи духовних цінностей та життєвих пріоритетів сучасної молоді досить актуально, оскільки результати досліджень можуть служити орієнтиром у роботі з молоддю на різних освітніх рівнях. Освітньо-виховні та соціокультурні процеси, що відбуваються в Україні, дозволяють переконатися в тому, що формування комплексу цінностей в галузі фізичної культури і спорту є актуальною науково-практичною проблемою.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Аналіз спеціальної літератури свідчить про те, що останніми роками провідними науковцями приділяється велика увага до проблеми формування особистісної фізичної культури [1; 4; 5; 9].

Протягом тисячоліть людина розвивалася, видозмінювалася та еволюціонувала, забезпечуючи собі оптимальні умови функціонування відповідно до умов довкілля. Можна сказати, що форми життя відповідали її зовнішньому середовищу. Ідеться про температурний і світловий режими, певний хімічний склад повітря та їжі, рівні та характер рухової активності тощо. Проте розумна діяльність людини дала величезні можливості для зміни середовища, його проживання з метою створення умов, більш комфортних для життя і сприяла більш продуктивному задоволенню своїх фізіологічних потреб. Штучне освітлення дозволило довільно планувати періоди сну, ігноруючи внутрішні біоритми, теплий одяг створював штучний мікроклімат незалежно від зміни сезонів природи, інтенсифікація виробництва продуктів харчування дала необмежені можливості задоволення потреб людини у їжі. Унаслідок життєдіяльності людини істотно змінився хімічний склад води, повітря, продуктів харчування. Зміни в організмі людини, обумовлені його еволюційним розвитком, не встигають за настільки стрімкими змінами довкілля його проживання. Організм людини принципово нічим не відрізняється від організму далекого предка. Існування в новому, неприродному, а часто досить агресивному для нього середовищі, функціонування, що відрізняється від природного, призводить до всіляких порушень тих чи інших його систем. При цьому погіршується не тільки фізичне, а також і психічне та духовне здоров'я людини.

Отже, стало очевидним, що на фізичний та психічний розвиток людини впливає комплекс певних цінностей із галузі фізичної культури і спорту, культуро-дозвілєвої діяльності.

Духовні цінності, на думку А. Максименко, запропоновані історично відібраними та апробованими на практиці фізичними вправами, сконцентрованими у формі гімнастики, спорту, гри та туризму, заснованими на фізичній активності [1; 9].

До духовних цінностей фізичної культури належать також накопичені практикою та наукою спеціальні фізкультурні знання, які відображені у відповідних теоріях фізичної культури та спорту і містяться в різних методичних посібниках, підручниках, монографіях, правилах змагань. Хосе Ортега-і-Гассет оцінював фізичну культуру і спорт як діяльність великого культурного потенціалу, оскільки вона як одна з форм ігрової діяльності – поряд із мистецтвом – рятує сучасну людину від серйозності життя. Торжество спорту означає перемогу молодіжних цінностей над цінностями старості [8].

С. Архангельський розподіляє цінності на матеріальні й духовні залежно від характеру потреби та засобу її задоволення. Духовні цінності, своєю чергою, поділяються на пізнавальні, наукові, естетичні, художні, моральні [1; 9].

Сьогодні кожна людина більшою чи меншою мірою пов'язана з фізичним вихованням і спортом. Історично фізичне виховання є одним із найдавніших компонентів загальної культури особистості. Щодо цього існують різні погляди. Одні вчені головне значення надають біологічним факторам, другі – особистісно-психологічним, треті – педагогічним, четверті – соціальним.

Слід зазначити, що всі ці чинники в процесі зародження та розвитку фізичного виховання та спорту знаходяться у взаємодії. На відміну від інших результатів діяльності, наприклад виробничої, спортивний результат не відокремлюється від суб'єктів діяльності, а органічно поєднаний із його якісними і кількісними характеристиками. Тому на перші позиції виступає проблематика навчання людини техніці рухових дій та виховання її фізичних здібностей.

Фізіологія, гігієна, екологія людини та інші науки вивчають одні й ті ж явища – вплив чинників середовища на організм людини. Серед факторів, що впливають на організм і здоров'я дітей і підлітків, переважне значення, поряд з іншими, мають навчальні фактори. Здоров'я і навчання – взаємопов'язані й взаємозумовлені. Є безліч різних суперечливих даних про вплив умов навчання на морфофункціональний стан організму молоді.

Однак серед них переважає погляд про негативний вплив нераціонально організованого процесу навчання і підвищення навчального навантаження на здоров'я майбутнього трудового потенціалу країни.

Методологічною основою прогнозування та оцінки управління здоров'ям має стати встановлення причиново-наслідкових зв'язків між значущими факторами і функціональним станом організму молоді. У зв'язку з цим доцільно встановлювати на якомога ранньому етапі всі ті зміни в організмі, які мають зворотний характер, і вживати своєчасні ефективні профілактичні заходи.

Мета статті – проаналізувати взаємозв'язок між заняттями фізичною культурою і спорту та комплексом життєвих цінностей сучасної молоді; підвищити рівень розвитку духовних рис та рівень фізичних якостей під час занять фізичною культурою і спортом сучасної молоді.

Методи дослідження: аналіз наукової, методичної та спеціальної літератури, у якому розробляються теоретичні та практичні аспекти формування й діагностики цінностей особистості в галузі фізичної культури і спорту.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні сучасний учитель чи викладач повинен уміти визначати рівень здоров'я і стан організму молоді, щоб вчасно зафіксувати порушення фізіологічної рівноваги і внести корективи в процес навчання і виховання, орієнтуючись на головну мету – забезпечення здоров'я майбутніх поколінь.

Фізкультурно-спортивна діяльність людини, має чимале духовне навантаження. Ще П'єр де Кубертен висловився про те, що головна сила і досягнення спорту в тому, що він є школою морального благо родства та чистоти, фізичної витривалості та енергії. У спорті особливо чітко виражаються всі людські якості: характер, ставлення до справи, воля, совість, чесність. Це саме той вид діяльності, де особливо чітко перевіряються та формуються морально-вольові якості людини.

Роль фізичної культури і спорту в становленні гармонійно-розвинутої особистості полягає у його перетворювальних діях, заснованих на певних

психологічних закономірностях. Наші пращури бігали досить енергійно, щоб врятуватися від диких тварин або принести видобуток. Сила та витривалість дозволили їм пережити війни та переселення народів, тощо. І за всієї цієї біганини, штовханини та переслідуваннях вони примудрялися знаходити час на продовження роду, передачі традицій свого народу та культурному розвитку. Забезпечення духовного розвитку особистості через заняття фізкультурно-спортивною активністю і зараз набуває великого соціального значення. При характеристиці особистості варто мати на увазі зрілість його громадянської свідомості, стійкість характеру, високі моральні якості [6].

Існує думка, що спорт – це сфера тільки фізичного розвитку, яка не має духовних і моральних цінностей. Ця думка ніяк не відповідає реальному значенню спорту. Ведучи мову про духовність, часто ми таке явище, як спорт, не вписуємо у її категорії, залишаємо йому місце тільки для тіла. Справді, спорт є ефективним засобом для підтримки тіла у чудовій фізичній формі, однак на цьому його користь для людини не завершується [5; 10].

Велику кількість сучасної молоді можна побачити на спортивних майданчиках. Вони приходять туди не з метою збагачення або самоствердження, а для підтримки стану здоров'я. Спорт може приносити користь як фізичному, так і духовному здоров'ю, служити для гармонійного розвитку тіла і духа. Спортивні змагання та тренування не тільки стосуються фізичного розвитку та спортивного результату, але й впливають на свідомість молоді. Спорт ніколи не може бути самоціллю, а лише засобом. Все залежить від того, яку поставимо мету. Якщо метою будуть духовні цінності, то спорт буде ефективним засобом для їх досягнення [7; 10].

До духовних цінностей фізичної культури відносяться твори мистецтва, присвячені фізичній культурі і спорту – живопис, скульптура, музика, кіно; система управління фізкультурною діяльністю в державі; наука про фізичне виховання. У цілому духовні цінності втілюються в результатах наукової, теоретичної, методичної діяльності [3; 8]. Однак, за певного поступального розвитку української культури сучасну, ситуацію в державі визнати

позитивною неможливо. Оскільки має місце надмірна комерціалізація освітніх закладів і установ, зростають ціни на користування закладами культури, зменшується кількість бібліотек, культурно-просвітніх центрів, клубів, творчих об'єднань та інше, що негативно позначається на духовному житті сучасної української молоді.

Так, з погляду багатьох досліджень [1; 6; 8; 10], значний інтерес становить розгляд структури дозвілля. Сьогодні проводяться чисельні опитування та анкетування щодо прояву будь-яких цінностей у сучасної молоді, їхнього здоров'я та його зміцнення, а також формування комплексу цінностей у людини, зокрема в галузі фізичної культури і спорту.

Отже, серед опитаних 61,9 % віддають перевагу прослуховуванню музики, перегляду телепередач, відеофільмів. При цьому дуже низький відсоток здобувачів вищої освіти, які читають художню літературу – 13,3 %, займаються художньою творчістю – 9,3 %, оскільки відбувається надмірне зростання цін на користування закладами культури, тільки 6 % респондентів відвідують культурно-мистецькі та оздоровчо-фізкультурні заклади [10].

Таким чином, соціологічні дані свідчать про те, що спостерігається позитивний вплив фізкультурно-спортивної діяльності на формування кращих рис характеру особистості. У фізичній культурі та спорті криються величезні можливості для комплексного духовного впливу на особистість. Спорт дозволяє свідомо та ефективно впливати на різноманітні фізичні, психічні, духовні якості та здібності людини [5].

Проведений вище аналіз свідчить про те, що в понятті особистісна фізична культура об'єднано два ключових положення. По-перше, стверджується, що фізична культура особистості – це елемент загальної культури людини зі специфічними ознаками. По-друге, узагальнююче положення полягає в тому, що основними ознаками особистісної фізичної культури є ведення здорового способу життя та систематичних занять фізичними вправами, спрямованими на всебічне вдосконалення людиною своєї фізичної природи; ступеню її орієнтації на турботу про своє здоров'я та різноманіття засобів, які вона

використовує для досягнення цієї мети; її організаційно-методичні вміння щодо побудови самостійних занять фізкультурно-оздоровчого спрямування; готовність допомогти іншим людям в їх оздоровленні. Але в сучасному суспільстві сформувати особистість, яка б відповідала всім вищевказаним критеріям, практично неможливо. Однак можливо сформувати комплекс духовних якостей фізично культурної особистості залежно від напряму впливу та соціальних умов, в яких розгортається цей процес [9].

Виникає потреба у діагностиці фізичного та психічного розвитку, фізичної та психологічної підготовленості людини. Проблема діагностики фізичної підготовленості людини – одна з найбільш розроблених у теорії та методиці фізичного виховання. Спеціально їй присвячено багато наукових досліджень [3; 4; 6; 10].

Відомо, що сучасне життя характеризується зростанням інформаційних навантажень за умов високої невизначеності середовища та жорсткого обмеження часу для прийняття рішення. Тому активна фізична та розумова діяльність людини супроводжується зростанням психічного та функціонального напруження організму. Інтенсивна розумова діяльність не тільки підвищує активність головного мозку, але й здійснює помітний вплив на роботу серця та його регуляторні системи. Тому для вирішення цієї проблеми потрібна психодіагностика особистості [4; 5].

Сучасний етап розвитку країни вимагає підготовки фахівців високого рівня [3; 5]. Заклади освіти повинні випускати досконалу, всебічного підготовлену особистість. Одним із засобів такого розвитку особистості щодо формування основ здоров'я, енергійності, соціальної впевненості є фізична культура. Правильно обраний напрям занять фізичними вправами для кожної людини – це могутній засіб вирішення її фізичних і психологічних проблем.

Сьогодні діагностика як специфічний вид наукового дослідження охопив найрізноманітніші сфери діяльності людей: екологію, соціологію, психологію, політику, економіку, освіту. Є підстави говорити, що залишилося досить мало

галузей діяльності, де тією чи іншою мірою не використовувався б діагностичний інструментарій [4].

Діагностика є досить складним і неоднозначним явищем. Вона застосовується в різних сферах і з різними цілями, але при цьому має певні характеристики та властивості [5]. Діагностувати певні здібності людини важливо для оцінки правильного вибору форм, методів і засобів навчально-тренувального процесу з різних видів рухової активності або отримання справедливої інформації щодо зміцнення здоров'я населення.

Діагностика – процес спостереження за об'єктом, оцінювання його стану, здійснення контролю за характером подій, що відбуваються, попередження небажаних тенденцій розвитку. Діагностичні дослідження здійснюються через певні системи, що виконують відповідні функції [4; 5].

На сьогодні накопичено величезний досвід роботи щодо розробки діагностичної системи оцінки рівнів фізичного розвитку, фізичної підготовленості та психофізіологічних властивостей як в Україні, так і поза її межами, але повністю методологічний апарат діагностування не опрацьований: системи тестування фізичного здоров'я населення розрізняються як за збиранням тестів і шкалами їхньої оцінки, так і за технологіями збору, зберігання, обробки й розповсюдження інформації.

Для визначення особливостей функціонального стану, фізичної підготовленості й психофізіологічних можливостей людини застосовуються такі методи:

1. Антропометричні методи дослідження.

2. Фізіологічні методи дослідження (визначення частоти серцевих скорочень (ЧСС) у стані спокою та після фізичних навантажень, визначення артеріального тиску (АТ), ортостатична проба, час затримки дихання на вдиху (проба Штанге), час затримки дихання на видиху (проба Генчі, проба Летунова).

3. Педагогічна діагностика, що містить стандартні тести з фізичної підготовленості. Визначаючи рівень розвитку рухових якостей,

використовуються тести, передбачені вимогами навчальної програми з фізичного виховання учнів або здобувачів вищої освіти, що оцінюють силу, спритність, швидко-силові якості, витривалість і гнучкість. Тести виконуються двічі: як контрольні нормативи на початку та як залікові нормативи наприкінці навчального року.

Показники сили визначаються за результатами підтягування на перекладині у юнаків і згинання-розгинання рук в упорі лежачи у дівчат, а також за результатами піднімання тулуба в положення сидячи за 1 хв. Показники спритності фіксуються за результатами човникового бігу 4x9 м; гнучкості – за результатами нахилу тулуба вперед з положення сидячи; витривалості – за результатами бігу на час або заданої дистанції; швидко-силові якості – за результатами стрибка у довжину з місця.

4. Психодіагностичні методи дослідження (дослідження рівня уваги за методикою Горбова «Червоно-чорна таблиця», дослідження розумової працездатності за методикою «таблиці Шульте», дослідження здатності до зосередження методом коректурної проби (Тест Бурдона), тепінг-тест.

5. Психофізіологічні методи дослідження: швидкість простої та складної реакції на світловий вплив, швидкість простої реакції на звуковий вплив, точність відтворення і скорочення наполовину заданого інтервалу часу за світловим і звуковим сигналом, визначення обсягу короткочасної пам'яті. Тестування психофізіологічних здібностей проводиться за допомогою комплексу комп'ютерних програм, розроблених різними науковцями.

Система діагностичних (моніторингових) досліджень має чітко заданий для всіх типів освітніх закладів набір тестових вправ, анкет і форм звітної документації. При правильно організованій роботі викладачі ці дані можуть взяти із системи поточного педагогічного контролю, додавши тести системи діагностики в план-графік опрацювання навчального матеріалу.

Використання діагностичного інструментарію як тестів, що єдині для закладів дошкільної освіти (ЗДО), закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО), середніх спеціальних закладів освіти (ССЗО) та закладів вищої освіти

(ЗВО), і які входять майже в усі програми педагогічного контролю, дозволяє уникнути дублювання цих заходів.

Тести діагностичної системи добре узгоджуються з сучасною системою тестів «Єврофіт», розробленою Комітетом з розвитку спорту при Раді Європи. Це дозволяє порівнювати отримані дані з даними інших країн, інтегрованих у цю систему. Дані, отримані в результаті діагностичних вимірів, є підґрунтям для аналітичного аналізу, формують стратегію ухвалення управлінських рішень і розробки соціальних програм на різних рівнях.

Фізичний розвиток – це сукупність морфологічних і функціональних ознак, що визначають фізичну працездатність людини на певному етапі життя. Для оцінки фізичного розвитку використовують дані вимірювань людини, які прийнято називати антропометричними. Антропометричні вимірювання дозволяють дістати об'єктивні дані про морфологічні параметри тіла й функціональні можливості організму. До їх складу належать такі показники:

- соматометрії – вимірювань довжини, ваги тіла, обхвату голови та грудної клітини;
- соматоскопії – оцінки будови тіла за зовнішніми ознаками;
- фізіометрії – вивчення функцій організму за допомогою фізичних приладів.

Систематичне спостереження за фізичним розвитком дітей і молоді є важливою ланкою в системі контролю за функціональним станом організму і здоров'ям молодого покоління та розробки заходів для його оздоровлення.

Рухові тести використовують для дослідження рівня фізичної підготовленості людини. Вони спрямовані на конкретну рухову активність. Є певні норми оцінювання фізичного, психічного розвитку та рівня фізичної підготовленості людини. Фізична підготовленість є результатом фізичної активності людини, її інтегральним показником, бо при виконанні фізичних вправ взаємодіють практично всі органи і системи організму. Добираючи спеціальні вправи-тести, можна визначити рівень функціонування окремих систем організму, від яких безпосередньо залежить результат фізичної вправи

(Л. Сергієнко, 2001; Т. Круцевич, 2011 та ін.) [5]. Включаючи відповідні вправи до оздоровчих і тренувальних занять, можна цілеспрямовано впливати на стимуляцію окремих систем, підвищуючи рівень їхнього функціонування, а також і рівень здоров'я.

Отже, правильно підібрані тести і показані в них результати можуть служити не тільки критерієм оцінки рівня розвитку фізичних якостей, але й визначати рівень функціонування основних систем організму в цілому, як показника фізичного здоров'я здобувачів і викладачів педагогічного ЗВО.

Руховий тест – це виконання конкретної вправи для визначення рівня розвитку однієї визначеної рухової властивості. Теорія тестів висуває спеціальні вимоги до вправ. До них належать: інформативність, надійність і об'єктивність [4]. Тести, у яких дотримано вимоги надійності на інформативність, називаються автентичними, або достовірними (Л. Сергієнко, 2010). За норму фізичної підготовленості визначають результат фізичної вправи, який відповідає оцінним вимогам відповідної фізичної підготовки.

У теорії та практиці фізичного виховання існують поняття порівняльних, індивідуальних і нормативних норм. Порівняльні норми встановлюють після порівняння досягнень людей, що належать до однієї спільноти. Визначення таких норм полягає в тому, щоб знайти середні величини і стандартні (середньоквадратичні) відхилення конкретної групи людей. Індивідуальні норми встановлюють шляхом порівняння показників людини у різних її станах [4; 5].

Норми встановлюють на підставі вимог, що висувають до людини умови життя, професія, заняття спортом тощо. Основне завдання фізичного виховання в закладі освіти – оздоровче. Через це належною нормою фізичної підготовленості людей буде та, яка забезпечить високий рівень їх здоров'я.

Критерієм нормативу рухових якостей людини повинна бути не порівняльна норма, що базується на середніх стандартах, а належна, яка ґрунтується на відповідності її високому рівневі здоров'я, професійній

і побутовій працездатності. Проте можемо твердити, що між рівнем фізичних якостей і рівнем здоров'я може й не бути лінійної залежності. Цей зв'язок можна представити трьома рівнями (Я. Вайнбаум, 1991):

I – при низькому рівні розвитку фізичних якостей може бути виражений негативний вплив на здоров'я (особливо низький рівень витривалості). Так, людина, яка не здатна виконати тест на витривалість або яка показала низький результат, більш схильна до захворювань серцево-судинної системи і володіє меншою професійною працездатністю, ніж та що виконує тест (за однакових умов);

II – оптимальний, або належний рівень розвитку рухових якостей – позитивний вплив на стан здоров'я. Ступінь цього впливу суттєво не залежить від значних коливань рівня фізичних якостей у діапазоні норми. Так, немає даних, що людина, яка здатна підтягуватись на перекладині 10 – 12 разів, поступається станом здоров'я людині, яка може підтягуватись 20 – 30 разів;

III – високий рівень розвитку фізичних якостей відповідає вимогам професійного спорту, що потребує напруження всіх систем організму, отже, може навіть супроводжуватися зниженням стійкості до захворювань внаслідок зниження функції імунних механізмів захисту.

Зважаючи на цю схему, фізичні якості доцільно розвивати і підтримувати на нормативному рівні. Цей рівень фізичних якостей є необхідною і достатньою умовою для високого рівня здоров'я і відповідно може кваліфікуватися як належний. Наднормативний рівень фізичних якостей є категорією індивідуальної потреби і може розглядатися як хобі. Щоб обґрунтувати нормативи рухових якостей, необхідні об'єктивні дані, за якими можна було б встановити, що люди, які виконали нормативи фізичної підготовленості, мають вищий рівень здоров'я, більшу стійкість до хвороб і втоми, ніж ті, які не виконали нормативи [4; 5].

Таких досліджень здійснено дуже мало. Навчальні нормативи часто встановлюють емпіричним шляхом, на підставі рекомендацій фахівців або за середніми стандартами тестів для певної статево-вікової групи.

Такий норматив не є об'єктивно обґрунтованим, бо середня величина не завжди є саме тією, що відповідає високому рівню здоров'я і працездатності. Середньовікові нормативи для здобувачів вищої освіти і викладачів педагогічних ЗВО можна використовувати як орієнтовні для оцінювання фізичної підготовленості стосовно визначеної вікової групи.

Оцінювання фізичної підготовленості в основному здійснюють або за абсолютними показниками, або за процентним відношенням виконання вимог, нормативів, або шляхом виставлення диференційованих оцінок за виконання навчальних норм чи набраними балами.

Викладачі часто використовують міжгрупові таблиці оцінювання. Вони запропоновані різними авторами [1; 4; 5] і не мають єдиної методологічної основи. Навіть удаючись до методу сигмальних відхилень розрахунок проводять по-різному. Одні автори в основу обчислень таблиць беруть 0,5 сигми ($\pm$) від генеральної середньої величини, інші – 0,67 ($\pm$), ще інші – 1,0 сигми. Водночас необхідна експрес-оцінка рівня фізичної підготовленості людини, бо це дає змогу вдосконалювати методику диференційованого підходу, розробляти індивідуальні програми фізкультурно-оздоровчих занять, а також за величиною і спрямованістю зрушень у фізичній підготовленості коригувати педагогічний процес [5].

Фізичне виховання можна розглядати як вид діяльності, спрямований на задоволення певних потреб людини і суспільства. Діяльність – це специфічна форма відношення людини до навколишнього середовища, змістом якої є цілеспрямовані зміни та перетворення.

Фізична культура є діяльністю і водночас її результатом. Вона спрямована на формування людини як частини світу. Основою діяльності є свідомо визначена мета, яка перебуває поза діяльністю, у сфері мотивів, ідеалів, цінностей. Специфіка фізичного виховання полягає в тому, що усвідомлена інформація стає мотивом, стимулюючи до виконання фізичних вправ, використання природних засобів і формування такого способу життя, який би сприяв досягненню як особистих, так і суспільних цілей. Критерієм

ефективності цього процесу повинен бути рівень здоров'я дітей, підлітків, їхня фізична працездатність і соціальна активність. Поведінку людини визначають її потреби, які свідомо чи несвідомо спонукають її до діяльності. Незадоволення або неповне задоволення потреб, пов'язаних із навчанням, побутом, трудовою діяльністю, може спонукати до пошуку їх задоволення в сфері фізичного виховання і спорту [5].

Потреби – це необхідність у чому-небудь для організму, особистості, соціальної та вікової групи, суспільства в цілому, тобто потреба є внутрішнім стимулом активності. У психології потреби розглядають як особливий психічний стан індивіда, відчуття незадоволення, яке виявляє себе у неусвідомлених величинах та усвідомлених мотивах поведінки [5].

Потреби є стимулом до пошуку засобів їх задоволення. У сфері фізичного виховання можна виокремити такі групи стійких потреб: біологічні, соціальні, ідеальні. Біологічні (вітальні) – це потреби в рухові, зміні діяльності (активний відпочинок), харчуванні. Соціальні потреби можуть бути задоволені шляхом спілкування з іншими людьми – це самоствердження, лідерство, підлеглість, співчуття, наслідування (мода). Ідеальні потреби – це духовні особистісні потреби в самовираженні, пізнанні (через гру пізнається світ), творчості, розвагах, емоційному функціонуванні (отримання позитивних емоцій), діяльності для досягнення мети (рефлекс мети), самовираження. Не тільки біологічні та соціальні, але всі потреби особистості можуть бути реалізовані в сфері фізичної культури та виступати неусвідомленим стимулом для занять фізичними вправами, іграми, спортом. Потреби трьох груп не замінюють одна одну. Будь-який рівень задоволення потреби одного виду не можна компенсувати незадоволенням потреб іншого. Переважання у певний період життя саме цієї, а не іншої потреби, мотивація, вибір способів досягнення мети визначається значною мірою природними задатками людини, соціальними умовами (мораллю, законами, ціннісними орієнтаціями), а найголовніше – вихованням. Спонукають до занять з фізичного виховання і спортом можуть усвідомлені особистісні потреби (мотиви, прагнення, цілі): зміцнення здоров'я,

підготовка до трудової діяльності, служба в армії, спілкування з друзями, матеріальні блага (у спорті), суспільне визнання, організація вільного часу, подорожі тощо [4; 5].

Мотив – усвідомлена причина активності людини, спрямована на досягнення мети. Він починає формуватися, коли в людини з'являється потреба. Виникнення потреби спонукає до вчинків, які супроводжуються внутрішньою психічною і зовнішньою руховою активністю, прагнення позбутися внутрішньої напруги. Внаслідок цього людина хоче знайти вихід із ситуації, що склалася. Таким чином, з'являється мета, спочатку ідеальна, така, що існує тільки в уяві людини. Проте вона спрямовує її активність на певний шлях [5].

Потреби і мета не є тотожними. Одна й та ж потреба може бути задоволена шляхом реалізації різних цілей. Мотив включає поняття через що і для чого людина повинна проявляти зовнішню активність. Формування мотивів перебуває під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів. Першими є умови (ситуації), у яких перебуває людина, другі – бажання, захоплення, інтереси, переконання, особистості. Вивчення мотивів до занять фізкультурно-оздоровчою діяльністю різних вікових груп населення, факторів і методів, що сприяють їх формуванню, позитивно вплине на залучення людей до систематичних занять фізичним вихованням і спортом, на управління процесом фізичного виховання.

У дитинстві, в період навчання в закладі освіти фізичне виховання виконує функцію творення особистості: засвоєння знань, умінь, навичок, формування світогляду, культури, що пов'язано з покращенням фізичного розвитку, фізичної підготовки, формуванням естетики тіла і культури рухів. Основу мотивації на цьому етапі складає прагнення усвідомити себе як особистість.

Інтерес – це позитивне емоційне прагнення людини до пізнання. Задоволення інтересу (на відміну від звичайної цікавості) не зумовлює його зникнення. Навпаки, інтерес може зміцнюватися, посилюватися, ставати глибшим, різностороннім. Інтерес є постійним каталізатором (підсилювачем)

енергії людини: він або полегшує виконання діяльності (якщо людині цікаво, її не треба змушувати), або ж допомагає виявити терпіння, наполегливість, підтримує цілеспрямованість [5].

Аналіз інтересів молоді до різних видів спорту показує, що популярність традиційних видів (гімнастика, легка атлетика, волейбол, баскетбол) падає, і молодь віддає перевагу іншим. Юнаки захоплюються атлетичною гімнастикою, різними видами боротьби, плаванням, футболом. Дівчата – вправами, що виконуються під музику: аеробікою, шейпінгом, степ-аеробікою, чер дансом, аквааеробікою тощо.

Методами вивчення потреб, мотивів, інтересів і мотивації є опитування та психологічне тестування. До опитування належить анкетування, інтерв'ю, бесіда. Ці методи мають спільну ознаку – інформацію отримують зі словами повідомлень опитування (респондентів), що, з одного боку, дає змогу досліджувати мотиви поведінки, наміри, думки, але, з іншого боку, надає цим методам суб'єктивного характеру.

Однак окремі соціологи твердять, що навіть найдосконаліша методика опитування ніколи не може гарантувати повної достовірної інформації. Відповідно, треба так організовувати опитування, щоб спонукати опитуваних дати повні та правильні відповіді на поставлені питання [5].

Висновок. Отже, проблема тестування фізичної підготовленості людини – одна з найбільш розроблених в теорії і методиці фізичного виховання. За останні десятиліття накопичено величезний і найрізноманітніший матеріал. У зв'язку з цим, вміщена в статті інформація про діагностичний інструментарій з оцінки комплексу цінностей (фізичного, розумового та духовного розвитку) обмежується головним чином оглядом та наданням викладачам педагогічних ЗВО найбільш поширених у світі тестів і є лише незначною часткою, описаною у світовій літературі. Ми зупинилися на тому, що є доступним учителям, викладачам фізичної культури, тренерам, інструкторам зі спорту, тренерам для практичного використання з метою здійснення контролю ефективності освітнього процесу. Для того, щоб викладачі та здобувачі вищої освіти могли

зіставити можливості конкретних осіб із нормативами, розробленими фахівцями, прийнятими нормами і рівнями розвитку конкретних фізичних здібностей молоді.

Усі вищеназвані й інші подібні наукові та практичні завдання діагностики повинні бути адаптовані до використання здобувачами освіти і викладачами. Доказано, що між заняттями фізичною культурою і спортом та підвищенням рівня духовного розвитку існує тісний взаємозв'язок. Спорт може привести сучасну молодь до відкриття в неї духовного. Це зможе відкрити багатство скарбів духовного світу, стати стимулом не тільки для фізичного вдосконалення та досягнення спортивних результатів, але й для духовного зросту.

Результати аналізу літературних джерел свідчать про те, що фізична культура особистості – одна з характеристик її загальної духовності зі специфічними ознаками в галузі фізичної культури і спорту. Основними ознаками фізичної культури особистості є ведення здорового способу життя та систематичні заняття фізичними вправами. Виховання фізичної культури особистості – процес формування у неї потреб, мотивів та інтересів до духовних цінностей фізичної культури і до систематичних занять фізичною культурою, який здійснюється за рахунок використання людиною різноманітних видів фізкультурно-спортивної діяльності. Отже, потреби, мотиви й інтереси людини до духовних цінностей та значущості систематичних занять фізичною культурою і спортом є психологічним механізмом перетворення суспільних цінностей в особисті духовності людини. Отже, дослідження комплексу цінностей щодо пріоритетів сучасної молоді досить актуально, скільки результати досліджень можуть служити орієнтиром у роботі з молоддю на різних рівнях.

Поза розглядом залишилося величезне коло питань, так чи інакше пов'язаних із цією проблемою: аналіз зміни фізичної підготовленості залежно від віку, статі, стану здоров'я, генетичних і середовищних факторів, рухових умінь, функціональних можливостей органів і систем організму. Також цікаво

розглянути вплив на цей процес морфологічних особливостей організму і розвиток окремих фізичних здібностей, способи життя, рухової активності, занять різними видами спорту зокрема, зумовленість фізичної підготовленості психічним процесам, якостям і станам (мотивами, волею, темпераментом) тощо.

Перелік використаних джерел:

1. Виховний потенціал професійно-прикладної фізичної підготовки у формуванні ціннісних орієнтацій учнівської молоді / О. М. Школа, А. В. Осіпцов, В. М. Пристинський, А. О. Житницький. *Вісник Чернігівського педагогічного університету. Сер. : Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт.* Чернігів : ЧДПУ імені Т. Г. Шевченка, 2017. Вип. 147. Т. 1. С. 329–337.
2. Грибан Г. Методологічні аспекти духовності в фізичному вихованні та спорті. *Спортивний вісник Придніпров'я. Науково-теоретичний журнал Дніпропетровського держ. ін-ту фіз. культури і спорту.* Дніпропетровськ. 2015. № 2. С. 19–21.
3. Грибан Г. П. Соціальні та духовні виміри особистості студента у фізичному вихованні та спорті. *Спортивний вісник Придністров'я: наук.-теорет. журнал Дніпропетровського держ. ін-ту фіз. культури і спорту.* 2017. № 2 – 3. С. 78–81.
4. Круцевич Т. Ю., Вороб'єв М. І., Безверхня Г. В. Контроль у фізичному вихованні дітей, підлітків і молоді. Київ : Олімпійська література, 2011. 224 с.
5. Психолого-педагогічна діагностика якості у педагогічних закладах вищої освіти: практично.-метод. посіб. у 3 частинах / Г. Ф. Пономарьова, А. А. Харківська, Л. О. Петриченко та ін. Ч. 3 : Діагностика фізичного розвитку та фізичної підготовленості особистості ; Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради. Харків : ФОП Бровін О.В., 2019. 368 с.

6. Сухомлинська О. Духовно-моральне виховання дітей та молоді: загальні тенденції й індивідуальний пошук. Київ : Всеукраїнський фонд «Добро». 2016. 204 с.

7. Фізичне виховання студентів ВНЗ: навч.-метод. посіб. / О. М. Школа, Д. В. Пятницька, А. В. Бойченко та ін. Харків : СПДФО Бровін О. В., 2016. 456 с.

8. Шаронова Н. Духовність, соціалізація і освіта: механізми взаємодії в сучасному суспільстві. *Духовність і художньо-естетична культура*. Київ : НДТ «Проблеми людини». 2016. Вип. 17. С. 45–48.

9. Шевченко Г. П. Духовна безпека: духовна культура і духовні цінності сучасної людини. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 3 (78). 2017. С. 361–374.

10. Tarasenko N., Rasskazova O. et al. Innovative methods and technologies for training future teachers and social workers in the context of the Covid-19 pandemic. *Journal for Educators, Teachers and Trainers (JETT)*. Vol. 12(3). 2021. P. 21–29.

References:

1. Vykhovnyi potentsial profesiino-prykladnoi fizychnoi pidhotovky u formuvanni tsinnisnykh oriientsatsii uchnivskoi molodi / O. M. Shkola, A. V. Osiptsov, V. M. Prystynskyi, A. O. Zhytnytskyi. *Visnyk Chernihivskoho pedahohichnoho universytetu. Ser. : Pedahohichni nauky. Fizychni vykhovannia ta sport*. Chernihiv : ChDPU imeni T. H. Shevchenka, 2017. Vyp. 147. T. 1. S. 329–337. [ukr]

2. Hryban H. Metodolohichni aspekty dukhovnosti v fizychnomu vykhovanni ta sporti. *Sportyvnyi visnyk Prydniprovia. Naukovo-teoretychnyi zhurnal Dnipropetrovskoho derzh. in-tu fiz. kultury i sportu*. Dnipropetrovsk. 2015. № 2. S. 19–21. [ukr]

3. Hryban H. P. Sotsialni ta dukhovni vymiry osobystosti studenta u fizychnomu vykhovanni ta sporti. Sportyvnyi visnyk Prydnistrov'ia: nauk.-teoret. zhurnal Dnipropetrovskoho. derzh. in-tu fiz. kultury i sportu. 2017. № 2 – 3. S. 78–81. [ukr]
4. Krutsevych T. Yu., Vorobev M. I., Bezverkhnia H. V. Kontrol u fizychnomu vykhovanni ditei, pidlitkiv i molodi. Kyiv : Olimpiiska literatura, 2011. 224 s. [ukr]
5. Psykholoho-pedahohichna diahnostyka yakosti u pedahohichnykh zakladakh vyshchoi osvity: praktychno.-metod. posib. u 3 chastynakh / H. F. Ponomarova, A. A. Kharkivska, L. O. Petrychenko ta in. Ch. 3 : Diahnostyka fizychnoho rozvytku ta fizychnoi pidhotovlenosti osobystosti ; Komunalnyi zaklad «Kharkivska humanitarno-pedahohichna akademiia» Kharkivskoi oblasnoi rady. Kharkiv : FOP Brovin O.V., 2019. 368 s. [ukr]
6. Sukhomlynska O. Dukhovno-moralne vykhovannia ditei ta molodi: zahalni tendentsii y individualnyi poshuk. Kyiv: Vseukrainskyi fond «Dobro». 2016. 204 s. [ukr]
7. Fizychno vykhovannia studentiv VNZ: navch.-metod.posib. / O. M. Shkola, D. V. Piatnytska, A. V. Boichenko ta in. Kharkiv : SPDFO Brovin O. V., 2016. 456 s. [ukr]
8. Sharonova N. Dukhovnist, sotsializatsiia i osvita: mekhanizmy vzaiemodii v suchasnomu suspilstvi. Dukhovnist i khudozhno-estetychna kultura. Kyiv: NDT «Problemy liudyny». 2016. Vyp. 17. S. 45–48. [ukr]
9. Shevchenko H. P. Dukhovna bezpeka: dukhovna kultura i dukhovni tsinnosti suchasnoi liudyny. *Dukhovnist osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka*. 3 (78). 2017. S. 361–374. [ukr]
10. Tarasenko N., Rasskazova O. et al. Innovative methods and technologies for training future teachers and social workers in the context of the Covid-19 pandemic. *Journal for Educators, Teachers and Trainers (JETT)*. Vol. 12(3). 2021. P. 21–29. [eng]